17
Series of the month of Ramadan
زنجیرا هەیڤا ڕەمەزانێ

Modern culture (Sharh al-Sawm)

ئـــادابێن ڕۆژیـــێ

ژ (شرح مقاصد الصوم)

لِلعَلَّامَةِ عبدِ العَزِيزِ بنِ عَبدِ السَّلَامِ السُّلَمِيِّ

نڤیسین :
صالح بن عبدالله بن حمد العصيمي
غفر الله له ولوالديه ولمشايخه وللمسلمين
وەرگێران :
سیپەل قاسم

مزگەفت

ئادابێن ڕۆژیێ

ژ (شرح مقاصد الصوم)

شروڤەکرن

الشيخ صالح العصيمي

وەرگێڕان

سیپەل قاسم

مزگەفت
www.mzgaft.com

زنجیرا هەیڤا ڕەمەزانێ

شروڤەکرن: الشيخ صالح بن عبدالله بن حمد العصيمي.

وەرگێڕان: سیپەل قاسم.

دیزاینا ناڤەڕوکێ : سایتێ مزگەفت.

دیزاینا بەرگی: ژێگر سیتەی.

هژمارا زنجیرێ: (17).

ژ بەرهەمێن: سایتێ مزگەفت. www.mzgaft.com

پەیڤا (ئاداب): کوما پەیڤا (ئەدەبە): ئەوژی کومڤەبوونا خەسلەتێن خێر و باشییێ نە ل دەڤ بەندەی (عەبد)ـی. ئەبو عەبدوڵلاهـ ئبن قەیم -رحمه الله- د (مدارج السالكين) دا بەحس كرییە، و ئەڤە باشترین گوتنە دەربارەی ڕامانا پەیڤا (ئاداب) هاتییە گوتن، و هندەك گوتنێن دی ژی هاتینە گوتن دەربارەی ڕامانا ئاداب، بەلێ ب سلامەت نینن ژ هەڤدژییێ. و ئەڤ ئادابە:

_هندەك جاران واجب و فەرزن.

_و هندەك جاران ژی سوننەتن.

ئبن عیماد شافعی د كتێبا خۆ (آداب الأكل) دا ئەڤ چەندە یا دیار كری كو ئەڤ ئادابە هندەك جاران واجبن و هندەك جاران ژی سوننەتن.

و ئەوا كو گەلەك خەلك هزر دكەن كو (ئاداب) د ڤەبری نە د دەرگەهێ سوننەتان دا، ئەڤە خەلەتی یە ل سەر شەریعەتی، و یا كو دبیتە بەڵگە ل سەر ڤێ چەندێ سەرەدەرییا خودانێن پەرتووكانە د پەرتووكێن ئادابان دا، وەكی ئیمامێ بوخاری -رحمه الله- خودانێ (الأدب المفرد)، و بەیهەقی خودانێ پەرتووكا (الأدب)، و ئبن موفلح خودانێ پەرتووكا (الأدب الكبرى)، و(الأدب الوسطى)، و (الأدب الصغرى)، و یا كو نوكە ل بەر دەستێ خەلكی (الأدب الكبرى)ـیە.

ئادابێن ڕۆژییێ:

١_**پاراستنا ئەزمانی و ئەندامان ژ موخالەفێ**، ژبەر گوتنا پێغەمبەری ﷺ: ((**من لم يدَعْ قولَ الزُّورِ والعملَ بِهِ ، فليسَ للَّهِ حاجةٌ بأن يدَعَ طعامَهُ وشرابَهُ**)).

ئانكو: (هەچییێ گوتنا باطل و كاركرنا ب وێ نەهێلیت، خودایێ مەزن چو هەوجەیی پێ نینە ئەو خارن و ڤەخارنا خۆ بهێلیت).

و هەروەسا گوتنا وی ﷺ: ((**رُبَّ قَائِمٍ حَظُّهُ مِنْ قِيَامِهِ السَّهَرُ، رُبَّ صَائِمٍ حَظُّهُ مِنْ صِيَامِهِ الْجُوعُ وَالْعَطَشُ**))

ئانكو: (دبیت بەهرا كەسەكی ژ شەڤنڤێژییان بتنێ شەڤبێری بیت، و دبیت بەهرا كەسەكی ژ ڕۆژیگرتنێ بتنێ برس و تێهنكاتی بیت)

شروڤەكرن

ئەڤە ئادابێ ئێكێ یە ژ ئادابێن ڕۆژییێ: كو ئەزمان و ئەندامێن لەشێ خۆ ب پارێزیت، چونكی مەرەم ژ ڕۆژییێ ئەوە مرۆڤ پێ ب ڕۆژی بیت ژ وی تشتێ خودێ تعالى حەرام كری.

ئبن قەیم -رحمه الله- د (وابل الصيب) دا دبێژیت: (ڕۆژی ئەوە ئەندامێن لەشی ب ڕۆژی بن ژ کرنا گونەهان، و زک یێ ب ڕۆژی بیت ژ خارن و ڤەخارنێ).

ڤێجا مەرەما شەریعەتی نە بتنێ ئەوە مرۆڤ خۆ ژ خارن و ڤەخارنێ مەنع بکەت، بەلکو مەرەما شەریعەتی یا مەزنتر ئەوە بەندەی ژ گونەهان پاشڤە ببەت، و ئەزمان و لەشێ خۆ ب پارێزیت، و تەقوا خودێ تعالى بکەت.

ئبن قەیم -رحمه الله- د (مفتاح دار السعادة) دا دبێژیت: (نینە کەسەک هاریکاری خاست بیت ب تشتەکی ل سەر تەقوا خودێ و پاراستنا حدودێن وی و خۆ دویرکرنا ژ تشتێ حەرام وەکی ڕۆژییێ).

ڤێجا هەچییێ ڤیبا ڕۆژییا خۆ ب پارێزیت یا لایق بۆ وی ئەوە ئەو ئەزمانێ خۆ و ئەندامێن لەشێ خۆ هەمییان ب پارێزیت ژ گونەهان پتر ژ پاراستنا خۆ ژ خارن و ڤەخارنێ.

چونکی ڕۆژیگرتن ژ خارنێ و ڤەخارنێ تشتەکێ ب سانەهی یە، هندەک ژ بەراهییان د گوت: (ب سانەهیترین ڕۆژی ئەوە یا مرۆڤ خارن و ڤەخارنێ دهێلیت).

بەلکو مەزنترین ڕۆژی ئەوە مرۆڤێ ب ڕۆژی بیت ژ گونەهان، و هەما ئەڤەیە مەرەما شەریعەتی یا مەزنتر، خودێ تعالی دبێژیت:
{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ} [البقرة: ١٨٣]

ئانكو: (گەلی ئەوێن باوەری ب خودێ وپێغەمبەرێ وی ئینای وكار ب شریعەتێ وی كری، خودێ ڕۆژی ل سەر هەوە نڤیسییە كا چاوا ل سەر مللەتێن بەری هەوە نڤیسی بوو؛ دا بەلكی هوین تەقوا خودایێ خۆ بكەن، و -ب گوهداری وپەرستنا وی ب تنێ- پەرژانەكێ بكەنە د ناڤبەرا خۆ وگونەهان دا).

و دەربارەی ڤێ چەندێ فەرموودە ب ئاشكەرایی یا هاتی یا كو پێغەمبەرێ خودێ ﷺ تێدا گوتی: ((**من لم يدع قول الزور، والعمل به،...**)) و د ریوایەتا بوخاری دا ((**والجهل**)).

ڤێجا كەسێ ڕۆژیگر یێ هاتییە پاشڤەبرن ژ ڤان سێ تشتان: گوتنا باطل و ژ درەو، وكاركرنا ب وێ، و جەهلێ.

و مەرەم بـ (قول الزور، والعمل به): هەمی تشتەكێ باطلە، پەیڤا (الزور): ناڤەكێ كومكەرە بۆ هەر تشتەكێ باطل.

ڤێجا بەندە یێ هاتییە پاشڤەلێدان ژ گوتنا باطل، و كاركرنا ب باطلی.

و هەروەسا یێ هاتییە پاشڤەلێدان ژ جەهلێ، و جەهل ژی ئەوە مرۆڤ کاری ب علمڤە نەکەت ئەو علمێ شەریعەتی ل سەر مرۆڤی فەر (واجب) کری مرۆڤ بزانیت.

و ئەگەر مرۆڤ وان تشتا نەهێلیت یێن خودێ تعالی حەرام کرین، ڕۆژییا وی چ مفا تێدا نینە، چونکی ئەڤ ڕۆژییە وی پاشڤە نابەت ژ تشتێ حەرام، و ئەڤ چەندە دێ سەری کێشتە هندێ پاداشتێ (ئەجرێ) ڕۆژییا وی کێم بیت، یان ژی هەما دبیت چ خێرێ تێ نەهێلیت!

چونکی ئەمرکرنا ب ڕۆژیگرتنێ وەکی نڤێژێ یە، وەکی وێ فەرموودا (حەدیس)ـا ئەبو داوودی ریوایەت کری ژ فەرموودا عەمار بن یاسر ب سەنەدەکا (حەسەن) کو پێغەمبەری ﷺ گوت: ((**إن الرجل لينصرف وما كتب له إلا عشر صلاته، تسعها، ثمنها، سبعها، سدسها،...**))

و ڕۆژی ژی وەسا، دبیت بەندەک ڕۆژییا خۆ بگریت و فتارێ بکەت و چ ژ خێرێ بۆ وی نەهێتە نڤیسین دەهێک تێ نەبیت، یان نەهێک، یان هەشتێک، و دبیت ژی هندەک هەبن ڕۆژییا خۆ بگرن و چ ژ خێرێ نەگەهتێ، بەلکی هەما بتنێ دێ ژ سەر وی

ڕابيت و ئەڤ ڕۆژييە نامينتە د ستويێ وی دا، وەكی پێغەمبەری ﷺ گوتی: ((**رب صائم حظه من صيامه الجوع والعطش**)).

ئانكو: (دبيت بەهرا ڕۆژيگرەكی ژ ڕۆژيیا وی بتنێ برس و تێهنكاتی بيت).

و عامێن خەلكی د مژويلن ب هندێ كو خۆ ژ خارنی و ڤەخارنێ مەنع بكەن، و د غافلن ژ هندێ كو خۆ ب پارێزن ژ گونەهان، و ئەوێ ب ڕۆژییێ خۆ نيزيكی خودایێ خۆ بكەت ئەوە يێ حەقيقەتا ڕۆژییێ زانی، يا زانی كو مەسەلا مەزنتر د ڕۆژییێ دا ئەوە مرۆڤ ئەزمانێ خۆ و لەشێ خۆ هەمییێ ژ گونەهان و حەرامی ب پارێزيت.

٢_ **ئەگەر هاتە داخازکرن بۆ خارنێ و ئەو یێ ب ڕۆژی بیت، بلا بێژیتێ:** ((**إني صائم_ئەز یێ ب ڕۆژی مە**))، ژبەر گوتنا پێغەمبەری ﷺ: ((**إذا دعي أحدكم الى الطعام وهو صائم، فليقل: إني صائم**)) و ئەو دێ ڤێ چەندێ بێژیت دا بۆ وی ببیتە وەکو ئعتیذارەکێ، و دا دلێ وی نەشکێت.

و ئەگەر ژ رویمەتییێ ترسییا، بلا عوزرەکێ دی بخو بگریت.

شروڤەکرن

و ئەوا دبیتە دەلیل ژ سوننەتا پێغەمبەری ﷺ کو ئەگەر ئێک هاتە داخازکرن بۆ خارنێ و ئەو یێ ب ڕۆژی بیت، هنگێ د دەرحەقا وی دا دوو تشت سوننەتن:

سوننەتا ئێکێ: وەختا خارنێ نیزیکی وی دکەت، بێژیتێ: ئەز یێ ب ڕۆژی مە، وەکی چاوا د فەرموودێ دا هاتی: ((**فليقل: إني صائم**)).

و یا دروست بۆ وی ئەوە جارەکێ بتنێ بێژیت، و چ تشتێن دی نەهاتینە د فەرموودێن دروست دا کو ئەو دوو جارا بێژیت: (إني صائم)، بەروڤاژی وی یێ کو ئەگەر ئێکی خەبەر گوتنێ یان شەرێ وی کر، ئەو دێ دوو جارا بێژیتێ (إني صائم).

و نابیت ئەو ل جهێ گوتنا (اني صائم_ئەز یێ ب ڕۆژی مە) گوتنەکا دی بێژیت، ئبن ئەبی شەیبە د (مصنفا خودا) ب سەنەدەکا صەحیح ژ ثابت بونانی -رحمه الله- ڤەدگوهێزیت، دبێژیت: خارنەک بۆ ئەنەس بن مالکی هاتەئینان، گوتە من: خۆ نیزیک بکە، من ژی گوتێ: ئەز ناخۆم، گوت: (ئەز ناخۆم چییە؟! بێژە: ئەز یێ ب ڕۆژی مە).

ڤێجا ئەڤ ئەثەرە دەلیلە کو دڤێت مرۆڤ وێ بێژیت یێ موافقی سوننەتێ بیت کو ئەڤەیە مرۆڤ بێژیت: (إني صائم_ ئەز یێ ب ڕۆژی مە).

و نابیت مرۆڤ ل جهێ وێ گوتنێ تشتەکێ دی بێژیت وەکی کو بێژیت: ئەز ناخۆم، یان دلێ من ناچیتێ، یان هەر گوتنەکادی.

سوننەتا دووێ: ئەوە ئەگەر خارن دا بەر، ئەو دوعا بۆ بکەت، وەکی وێ فەرموودا د صەحیحا موسلمی دا هاتی کو پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گوت: ((**إذا دعي أحدكم فليجب، فإن كان صائما فليصل، وإن كان مفطرا فليطعم**)).

و گوتنا پێغەمبەری ﷺ ((**فإن كان صائما فليصل**)) ئەرێ ل ڤێرێ مەرەم پێ نڤێژە یان دوعانە؟

ئەهلێ علمی دوو گوتن هەنە، و یا دروستتر گوتنا جمهورێ زانایانە، کو مەرەم ب نڤیژێ ل ڤێرێ: دوعانە.

ڤێجا یا باشە و سوننەتە ئەگەر مرۆڤ هاتە گازیکرن بۆ خارنێ و مرۆڤ یێ ب ڕۆژی بیت، مرۆڤ دوعا بۆ وی بکەت، ئەڤەژی وەکو بجهـ ئینانا ڤێ سوننەتێ یا کو د ڤێ فەرموودێ دا هاتی.

و ئەڤ هەردوو سوننەتە (کو مرۆڤ بێژیت: إني صائم، یان دوعا بۆ بکەت) بۆ هندێ یە دا دلێ وی کەسی نەشکێت یێ مرۆڤ داخازکرییە خارنێ، و وەک لێبورینەکێ، و دا مرۆڤ د دەرحەقا وی دا یێ نەرم بیت.

و ئەڤا بوری مە گوتی بۆ ڕۆژییا سوننەتە نە بۆ یا فەرز، و بۆ ڕۆژییا فەرز ناچێبیت مرۆڤ بخۆت، ڤێجا ئەگەر ئێک هاتە گازیکرن بۆ خارنێ و ئەو یێ ب ڕۆژی بوو، ڕۆژییا سوننەت، هنگی ئەو دێ بێژیت: ئەز یێ ب ڕۆژی مە، وەکی (لێبورین) ئعتیذار.

و ئەرێ کا باشترە مرۆڤ ڕۆژییا خۆ تەمام بکەت، یان د بەرسڤێ بچیت و بخۆت؟

ئەهلێ علمی دوو گوتن هەنە، و یا دروستتر ئەوە ل دویڤ بەرژەوەندییێ دمینیت:

ئەگەر ببینیت باشترە کو د بەرسڤا وی بچیت و خاترا وی نەشکێنیت، هنگی باشترە د بەرسڤی بچیت و بخۆت.

و ئەگەر ببینیت باشترە نەخۆت، هنگی بلا ڕۆژیا خۆ تەمام بکەت.

(و مە گوت ئەڤە بۆ ڕۆژییێن سوننەت، بەلێ یێن فەرز نابیت بخۆت).

٣_**کا دێ چ بێژیت ئەگەر فتارەکر**، ئەوژی ئەوە یا کو هاتییە ڤەگوهاستن ژ پێغەمبەری ﷺ کو د گوت: ((**ذهب الظمأ، وابتلت العروق، وثبت الأجر إن شاء الله**)).

و هەرووەسا هاتییە ڤەگوهاستن کو د گوت: ((**اللهم لک صمت، وعلى رزقک أفطرت**))، و د فەرموودەکادی دا: ((**الحمد لله الذي أعانني فصمت، ورزقني فأفطرت**)).

شروڤەکرن

بۆ ڕۆژیگری ئەگەر فتارەکر دوو تشت هەنە ئەو بێژیت:

١_گرێدای وی یە یێ فتارە دایێ، دێ بێژیت: (أفطر عندكم الصائمون، وأكل طعامكم الأبرار، وصلت عليكم الملائكة).

ڤێجا ئەگەر ڕۆژیگری فتارە ل دەڤ ئێکی کر یا دروست بۆ وی ئەوە ئەو ڤێ دوعایێ بۆ وی بکەت.

٢_ یا دووێ گرێدای وی بخویە وەختا فتارێ دکەت، و ئەڤەژی دوو جورن:

یا ئێکێ: دوعایا گشتی، وەکی هاتی ژ دەڤ ئبن ماجەی ب سەنەدەکا (حەسەن) ژ فەرموودا ئبن عەمری -خودێ ژ وان رازی بیت- کو پێغەمبەری ﷺ گوت: ((**إن للصائم عند فطره لدعوة لا ترد**))

ئانكو: (بو ڕۆژیگری ل دەمێ فتارەکرنا وی ئەو دوعا هەنە کو نەهێنە زڤراندن -ئانكو دوعا قەبویل دبن-).

ڤێجا ئەگەر ڕۆژیگری فتارەکر یا دروستە بۆ وی ئەو گەلەک دوعا بکەت، و ئەڤ دوعایێن گشتی ل دەمێ فتارەکرنێ نە.

بەلێ وەکی هندەک کەس دکەن بەری فتارێ ئەڤە نە یا دروستە، و چ تشت نەهاتییە دەربارەی وی وەختی بتنێ مرۆڤ دوعا تێدا بکەت، بەلکو یا دروست و مەشروع بۆ ڕۆژیگری ئەوە ئەو ڕوژا خۆ هەمییێ دوعا بکەت، وەکی چاوا د وێ فەرموودێ دا هاتی یا ئیمامێ ترمذي و ئبن ماجەی ئیناى ژ ئەبی هورەیرەی -خودێ ژێ رازی بیت- هاتییە ڤەگوهاستن کو پێغەمبەری ﷺ گوت: ((**ثلاثة لا ترد دعوتهم**)).

ئانكو: (دوعایێن سێ کەسان نا زڤرن)، و پاشی بەحسکر، ئێک ژ وان ئەوە: ((**الصائم حتى يفطر**)).

ئانكو: (کەسێ ڕۆژیگر هەتا فتارێ دکەت)

ڤێجا گوتنا وی ﷺ: (حتى يفطر) دەلیلە ل سەر ڕوژیٚ هەمییێ، خۆ ژ پشتی بانگێ سپێدێ هەتا ڕوژ ئاڤا دبیت (هەتا بانگێ مەغرەب) یا دروستە بۆ ڕۆژیگری ئەو گەلەک دوعا بۆ خۆ بکەت، چونکی دوعایێن وی نێزیکترن بۆ قەبویل بوونێ.

بەلێ ئەو ریوایەتا تێدا هاتی: (حين يفطر) ئەڤە ژ پێغەمبەری ﷺ جێگیر (ثابت) نەبوویە، بەلکو ئەڤ فەرموودا بوری تێرا هەیە ((**إن للصائم عند فطره لدعوة لا ترد**)).

یا دووێ: دوعا تایبەت، ئەو فەرموودێن ژ پێغەمبەری ﷺ هاتینە ڤەگوهاستن دەربارەی ڤێ چەندێ چو ژ وان جێگیر نەبووینە ئێک تێ نەبیت ب سەنەدەکا (لا بأس) هاتییە ڤەگوهاستن ل دەڤ ئەبی داوودی د (سنن)ـا وی دا، ئەوژی ئەوە ڕۆژیگر بێژیت: ((**ذَهَبَ الظَّمَأُ، وَابْتَلَّتِ الْعُرُوقُ، وَثَبَتَ الْأَجْرُ إِنْ شَاءَ الله**)).

ڤێجا ئەگەر ڕۆژیگری فتارا خۆ کر دروستە بۆ وی ئەو بێژیت: ((**ذَهَبَ الظَّمَأُ، وَابْتَلَّتِ الْعُرُوقُ، وَثَبَتَ الْأَجْرُ إِنْ شَاءَ الله**)).

و ژبلی ڤێ دوعایێ چ دوعایێن دی جێگیر نەبووینە ژ پێغەمبەری ﷺ.

و ئەرێ ما ئەڤ دوعایە بتنێ یا تایبەتە ب هاڤینێ ڤە؟

یان ژی گشتی یە بۆ هاڤین و زڤستانێ؟

ئەهلێ علمی دوو گوتن هەنە، و گوتنا دروستتر ئەوە دێ ل هەمی وەختا بێژیت چ هاڤین و چ زڤستان، ژبەر دوو تشتا:

ئێک: نەبوونا چ بەڵگەیێن تایبەت، ڤێجا هەچییێ بێژیت ئەڤ دوعایە بتنێ تایبەتە ب هاڤینێ ڤە ئەوی چ دەلیل نینن کو ئەڤ دوعایە تایبەتە ب هاڤینێ ڤە.

دوو: ئەو عللەتا د فەرموودێ دا بەحس کری یا ئامادەیە د هەمی حالان دا، تێهنکاتی و هشکبوونا گەها پەیدا دبیت ل هاڤین و زڤستانێ، بەلێ د هاڤینێ دا مرۆڤ پتر هەست پێ دکەت، و ل زڤستانێ هەست پێ ناکەت، بەلێ ئەو بخو یا هەی، ئەگەر چەند سەعەتەکا بەندەکی ئاڤ نەڤەخار ڕێژا وێ دناڤ خوینێ دا کێم دبیت، ڤێجا چ ئەڤە ل هاڤینێ بیت یان زڤستانێ.

ڤێجا ئەڤ هەردوو خالە دبنە دەلیل کو ئەڤ زکرە ب هەمی وەختانڤە یێ گرێدایە، نە بتنێ ب هاڤینێ ڤە.

ل ڤێرێ مەسەلەکا هەی: ئەگەر ئێکی زانی ل دەمێ فتارێ کا دێ چ بێژیت، ئەرێ پا ل دەمێ پاشیڤێ ژی دێ زکرەکی تشتەکی بێژیت؟

بەرسڤ: چ فەرمووده پێ نينن كو ڕۆژیگر ل دەمێ پاشيڤێ تشتەكی بێژيت، بەلێ یا دروست بۆ وی ئەوە ئەو ئستيغفارا بكێشيت، ژبەر گوتنا خودێ تعالى: {وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ} [الذاريات: ١٨]

و گوتنا خودێ تعالى: {وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ} [ال عمران: ١٧]

حەسەنێ بەصری -رحمه الله- دبێژيت: (نڤێژا خۆ درێژ دكرن هەتا د بوو وەختێ سەحەرێ، ڤێجا دا روينن و ئستيغفارا كێشن).

و ئەڤە سوننەتەكە گەلەك ژ خەلكی ژێ د بێ ئاگەهن (غافلن)، و ب تايبەت د ڕەمەزانێ دا چونكی پتريا خەلكی ل وی وەختی د هشيارن، و دێ بينی كێمتەرخەمن د كرنا ئستيغفاران دا.

ڤێجا ئەڤەيە يا كو دروست مرۆڤ ل وەختێ سەحەرێ (پاشيڤێ) بێژيت، و نە یا تايبەتە تنێ د ڕەمەزانێ دا، بەلكو بۆ ڕۆژيگری و غەيری وی ژی دروستە.

٤_ **تشتێ مرۆڤ فتارێ لێ دکەت:**

ئەوژی روطەبن، یان قەسپ، یان ئاڤ، چونکی ژ پێغەمبەری ﷺ هاتییە ڤەگوهاستن کو وی فتارە ل روطەبا دکر ژبەری نڤێژ کربا، ئەگەر روطەب نەبان دا ب قەسپا کەت، ئەگەر قەسپ ژی نەبان، ب چەند فرەکێن ئاڤێ، و پێغەمبەر ﷺ دبێژیت: ((**إذا كان أحدكم صائما، فليفطر على التمر، فإن لم يجد فعلى الماء، فإن الماء طهور**)).

شروڤەکرن

خودانێ کتێبێ ئەڤ چەندە ئینا ژبەر فەرموودا ئەنەسی یا کو د (سنن) دا هاتی کو پێغەمبەری ﷺ ((**كان يفطر قبل أن يصلي على رطبات، فإن لم يكن فتمرات، فإن لم يكن حسا حسوات من ماء**)).

ئانکو: (پێغەمبەری ﷺ ژبەری نڤێژ کربا فتارە ب روطەبا دکر، ئەگەر نەبان ب قەسپا، ئەگەر ئەوژی نەبان ب چەند فرەکێن ئاڤێ).

و هەروەسا فەرموودا سلمان بن عامری یا کو د (سنن)ـێ دا کو پێغەمبەری ﷺ گوت: ((**إذا كان أحدكم صائما، فليفطر على التمر، فإن لم يجد فعلى الماء، فإن الماء طهور**)).

و ژ ڤان هەردوو فەرمووودان فەرموودا دووێ ئیسنادا وێ (لا بأس)ــە، و گەلەکان ژ ئەهلێ فەرموودێ یا صەحیح کری، وەکی ئیمامێ ترمذي، ئبن خوزەیمەی، ئبن حیببانی -رحمهم الله-.

و هندی فەرموودا ئێکێ یە کو پێغەمبەری ﷺ بەری نڤێژا خۆ بکەت فتارە ل روطەبا دکر، ئەگەر نەبان دا ل قەسپا کەت، ئەگەر نەبان ب چەند فرەکێن ئاڤێ، ئەڤ فەرموودا هە نە یا دروستە، فەرموودەکا (منکر) ــە، ژ پێغەمبەری ﷺ جێگیر نەبوویە.

ڤێجا یا جێگیر ئەڤەیە گوتنا پێغەمبەری ﷺ: ((**إذا كان أحدكم صائما، فليفطر على التمر، فإن لم يجد فعلى الماء، فإن الماء طهور**)).

و روطەب ژی هەر ژ قەسپانە، بەلێ جوداهی دناڤبەرا وان دا ئەوە: روطەب ئەون یێن کو نەرم و تەڕ.

_ڤێجا ئەوا نەرم و تەڕ و یا ب ئاڤ بیت دبێژنێ: **روطەب**.

_و ئەوا هشک بیت د عورفێ خەلکی دا دبێژنێ: **قەسپ**.

ژبەر هندێ ئەگەر بەندەکی فتارا خۆ ل روطەبا کر یان قەسپا ئەڤە هەمی دکەڤتە د بن ناڤێ (تمر_قەسپا)ــڤە.

بەلێ کو مرۆڤ روطەبێ بسەر قەسپێ بێخیت ژ لایێ شەریعەتی ڤە چو فەرمووده پێ جێگیر نینن، بەلکو یا فەرمووده پێ جێگیر بووی ئەوە مرۆڤ فتارێ ب قەسپا بکەت، ئەگەر نەبوون ب ئاڤێ.

و ئبن قەیم -رحمه الله- د (زاد المعاد) دا گوتنەکا جان یا هەی لسەر ڤێ چەندێ کو ئەڤ هەردوو مادده ژ مەزنترین وان تشتانه کو هێزا بەندەی پێ بزڤریتەڤە، و بۆ بهێزکرنا لەشێ وی، و کو جارەکادی نەفسا وی چالاک ببیتەڤە.

و ژ تشتێ جوان ل ڤێرێ هاتییە بەحسکرن ئەوە: ئەڤ پاقژییا ئاڤێ فقهزانا بەحس نەکرییە، ئەوان بتنێ بەحسێ پاقژییا ئاڤێ یا کری بۆ ئەندامێن لەشی یێ بسەرڤە، بەلێ پاقژییا ناڤخویی بەحس ناکەن، دگەل هندێ کو ئەڤ فەرموودا سەری ئاشکەرا دبێژیت کو ئاڤ ناڤخوییا مرۆڤی ژی پاقژ دکەت، ژبەر ئەمرێ پێغەمبەری ﷺ کو مرۆڤ فتارا خۆ ل ئاڤێ بکەت، و عللەت ژێ دیارکر ب ڤێ گوتنا خۆ: ((**فإن الماء طهور_هندی ئاڤە پاقژکەرە**)).

ڤێجا ژ ڤێ دهێتە زانین کو پاقژییا ئاڤێ دوو جورە:

١_پاقژکرنا ئەندامێن لەشی یێ بسەرڤە، و ئەڤە ئەوە یا فقهزان بەحس دکەن ل دەستپێکا کتێبێن خۆ د (باب الطهارة) دا.

٢_پاقژکرنا ناڤخویی (باطنی)، و ئەڤە ئەوە یا د ڤێ فەرموودێ دا بەحسکری.

و ما ل وێرێ خودانێ کتێبێ بەحسێ وەختێ پاشیڤێ کربا کو دکەڤتە د بن ڤی ئادابی ڤە: کا دێ ڕۆژیگر ل پاشیڤێ چ کەت، هندی فتارە و پاشیڤن ژێدەرێ وان ئێکە، یا کو باش و سوننەت ئەوە ڕۆژیگر پاشیڤا خوژی ب قەسپا بکەت، فەرموودە ب ڤێ چەندێ ژ پێغەمبەری ﷺ جێگیر بووینە.

و ئەڤە ژ هویربینیا شەریعەتی یە: کو سوننەتە بۆ ڕۆژیگری ئەو فتارێ ل قەسپا بکەت، و پاشیڤێ ژی قەسپا بخۆت، چونکی قەسپ یا شرین و خوشە، ڤێجا ڕۆژیگر دناڤبەرا ڤان هەردوو شریناهییان دا ب خوشی و شرینیا طاعەتی د حەسییێت، خوشیا قەسپێ ل دەمێ فتارەکرنێ بیرا وی ل ڕۆژیا وی یا وێ ڕوژێ دئینیت، و شرینیا قەسپێ ل دەمێ پاشیڤێ بیرا وی ل خوشیا طاعەتێ ل بەر سنگێ وی دئینیت کو ڕۆژیا وێ ڕوژێ یە یا کو پاشیڤ بۆ وێ خاری.

ئادابێ پێنجێ و شەشێ: **مرۆڤ فتارێ زوی بکەت، و پاشیڤی گیرو بکەت**، ژبەر گوتنا پێغەمبەری ﷺ: ((**تَسَحَّرُوا؛ فإنَّ في السَّحورِ بَرَكَةً**)).

ئانکو: (پاشیڤێ بخۆن، ب راستی بەرەکەت یا د پاشیف خارنێ دا هەی).

و گوت ﷺ: ((**لا يزالُ النَّاسُ بخيرٍ ما عجَّلَ النَّاسُ الفطرَ**)).

ئانکو: (بەردەوام خەلک دێ د خێرێ دا بن هندی ئەو لەزێ ل کرنا فتارێ بکەن).

و گوت ﷺ: ((**قال الله ﷻ: أَحَبُّ عِبَادِي إِلَيَّ أَعْجَلُهُمْ فِطْرًا**)).

ئانکو: (خودێ ﷻ گوت: خوشتڤیترین بەندەیێن من ل دەڤ من ئەون یێن لەزێ ل کرنا فتارێ دکەن).

و گوت ﷺ: ((**لا يَزَالُ الدِّينُ ظاهِرًا ماعَجَّلَ الناسُ الفِطْرَ، لأن اليهودَ والنصارَى يُؤَخِّرُونَ**)).

ئانکو: (بەردەوام ئەڤ دینە دێ ب سەر دینێن دی یێ زاڵ بیت هندی خەلک لەزێ ل کرنا فتارێ بکەن، چونکی جوهی و فەلە کرنا فتارێ گیرو دکەن)

شرووڤەكرن

عەمر بن مەیمون دبێژیت: (صەحابیێن موحەممەدی ﷺ پترى هەمییان لەزێ ل كرنا فتارێ دكر، و پترى هەمییان پاشیڤ خارنا خۆ گیرو دكر).

و وان پاشیڤا خۆ درەنگ د خار و گیرو دكر دا پێ بهێز بكەڤن بۆ ڕۆژییێ، دا كو ڕۆژی وەل وان نەكەت ڤێجا ژ گەلەك طاعەتان ب ڤەمینن و ژ وان بچن.

و دناڤبەرا پاشیڤا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و نڤێژا وی یا سپێدێ دا، قەدەرى خاندنا پێنجی ئایەتان بوو.

و هەروەسا لەزێ ل كرنا فتارێ دكر چونكی دبیت برس و تێهنكاتی زیانێ بگەهینتێ، ڤێجا چ باشی تێدا نینە مرۆڤ زێدەتر خۆ بهێلتە بێ خارن و ڤەخارن، دگەل هندێ ئەڤە نە ژ هندێ یە كو مرۆڤ خۆ پێ نیزیكی خودێ بكەت.

و هندەك ژ بەراهییان د هاتنە دیتن ل بازارى فتارا خۆ دكر، دەربارەی ڤێ چەندێ پرسیارا وان هاتەكرن، د گوت: (مطل الغني ظلم). ئانكو: ئەو تشتێ مرۆڤ بشێت بكەت و بێی ئەگەر گیرو بكەت ژ زۆرداریێ یە.

والحمد لله رب العالمين وصلى الله و سلم على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين

مزگەفت
www.mzgaft.com